

Türkiye sınırında, Idlib'e düzenlenen askeri operasyonlar neticesinde Hatay'daki Suriyeli misafir sayısı 24.000'i geçmiştir.

Suriye'de Güvenli Bölge Tartışmaları: Türkiye Açısından Riskler, Fırsatlar ve Senaryolar

Arguments on Safe Haven in Syria: Risks, Opportunities and Scenarios for Turkey

Oytun ORHAN

ORSAM Ortadoğu Uzmanı

Abstract

There is condition of imbalance in favor of the regime in terms of the power distribution between the parties of power struggle in Syria which are the Syrian army and the Syrian military opposition. Thus, the Syrian army respectively retakes control of districts that were controlled by opposition. As a result of the recent operations, the number of Syrian guests in Hatay has exceeded over 24.000 people. These developments aggravated arguments on taking certain military measures against Syria. Accordingly, the migration wave will be received on the other side of the border by creating a safe haven within the Syrian territories in Turkey-Syria border zone. In this study, some elements such as; the population structure of Turkey-Syria borderline, the outlook of the locals on the uprising and Turkey, how they might approach towards the safe haven, and geographic state of the area will be analyzed in order to shed light on the aforesaid argument. Based on the resulting table, the lines with minimum and maximum risk will be strived to be detected in terms of establishing safe havens.

Türkiye sınırında yer alan Idlib'e düzenlenen askeri operasyonlar neticesinde çok sayıda Suriyeli Hatay'a göç etmeye başlamış ve Hatay'daki Suriyeli misafir sayısı 24.000'i geçmiştir.

Giriş

Suriye'de 15 Mart 2011 tarihinde başlayan halk ayaklanmasında bugüne kadar 9000'in üzerinde sivil hayatını kaybetmiştir. Kayıp ve akıbeti bilinmeyen insanların sayısı ise daha fazladır. Birinci yılın sonunda ortaya çıkan gerçek Suriye'de iktidar mücadelesinin tam bir bilek güreşine dönüştüğü ve hem rejim hem de muhalefetin pozisyonlarından geri dönmesinin çok zor olduğudur. Mücadele, rejim değişene ya da muhalefet bastırılana kadar devam edecek gözükmektedir.

Mevcut durumda Suriye ordusu ile Suriye askeri muhalefeti arasında güç dağılımı açısından rejim lehine bir dengesizlik söz konusudur. Bu da Suriye askeri muhalefetinin ülkede kontrolü ele geçirdiği bölgelerde kalıcı olmasını engellemektedir. Direnişin merkezine dönüşen Humus yakın zaman önce Suriye ordusunun askeri operasyonu ile rejimin kontrolüne geçmişti. Stratejik öneme sahip Humus'un ardından Suriye ordusu bir diğer ayaklanma merkezi olan Idlib vilayetine yönelmiştir. Türkiye sınırında yer alan Idlib'e düzenlenen askeri operasyonlar neticesinde çok sayıda Suriyeli Hatay'a göç etmeye başlamış ve Hatay'daki Suriyeli misafir sayısı 24.000'i geçmiştir. Göçlerin artması önlem alınması yönünde bir tartışma başlatmıştır. Bu tartışmaları alevlendiren Başbakan Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun "güvenli bölge konusunun masada olduğu" yönündeki açıklamaları olmuştur. Buna göre Türkiye – Suriye sınır bölgesinde, Suriye toprakları içinde bir güvenli bölge oluşturularak göç dalgası sınırın öte tarafına karşılanacaktır. Bu çalışmada söz konusu tartışmalara ışık tutabilmek amacıyla Türkiye – Suriye sınır hattının Suriye tarafında kalan bölümünün rönt-

geni çekilmeye çalışılacaktır. Bu çerçevede bölgedeki nüfus yapısı, yerel halkın ayaklanma hareketine ve Türkiye'ye bakışı, güvenli bölgeye nasıl yaklaşabilecekleri, bölgenin coğrafi durumu gibi unsurlar incelenecektir. Ortaya çıkan tabloya dayanarak güvenli bölge kurulması açısından en az ve en çok riskli hat belirlenmeye çalışılacaktır. Ancak şu unutulmamalıdır ki güvenli bölgenin bizatihi kurulması bir devletler arası savaşa yol açabilecek boyutta risk içermektedir. Dolayısıyla çalışmada, savaş riskini göze alan bir siyasi karar alındığı takdirde ortaya çıkacak tartışmalara ışık tutulması amaçlanmaktadır.

1. Suriye Sorununun Çözümü için Askeri Önlem Tartışmalarına Giden Süreç

Suriye, Mart 2011 tarihinde ülkeye yayılan ayaklanma hareketine geleneksel yöntemlerle müdahale etmiş ve güvenlik gücü olarak orduyu kullanmıştır. Suriye'nin mücadele şeklini eleştiren ülkeler Suriye yönetiminin hareket tarzını etkilemek için sırasıyla; ekonomik yaptırım, diplomatik baskı, muhalefete siyasal destek gibi dış politika araçlarını hayata geçirmiştir. Diğer taraftan Suriye'nin halk ayaklanmasına karşı askeri çözüm geliştirmesi belli bir aşamadan sonra Suriyeli muhaliflerin silahlanması sonucunu doğurmuştur. Suriye ordusundan kopan ya da kendini korumak için silahlanan Suriyeli gençler Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) çatısı altında bir araya gelmiştir. ÖSO her ne kadar sınırlı imkanlara sahip olsa da muhalefetin güçlü olduğu Şam'ın banliyöleri, Hama, Humus, Dara, Idlib ve Deyrez Zor gibi vilayetlerde halktan da aldığı destek ile kontrolü ele geçirmeyi başarabilmiştir. Ancak Suriye yönetimi şehirlere orduyu sokarak söz konusu bölgelerde sırasıyla kontrolü geri almıştır.

Bu durum Suriye’de değişimi savunan aktörler arasında, baskıları dikkate almayan Esad yönetimine karşı daha sert askeri önlemlerin alınması düşüncesini güçlendirmiştir.

Suriye askeri muhalefetinin Suriye ordusu karşısında denge oluşturmamasının nedenlerini şu şekilde özetleyebiliriz:

- Esad yönetiminin devlet aygıtı ve özellikle de güvenlik birimleri üzerinde büyük ölçüde kontrole sahip olduğu görülmektedir. Suriye rejiminden kopuşlar dengeyi muhalifler lehine bozacak çapta olmamıştır.
- Rejim, olayların bastırılmasında düzenli ordu ve Şebihalar gibi silahlı grupları birlikte kullanmaktadır. Muhalefete karşı gerektiğinde ağır silah, tank ve hava kuvvetleri kullanılmaktadır.
- Nusayri, Dürzi ve Kürt azınlık grupları belli vilayetlerde yoğunlaşmıştır. Nusayriiler Laziye ve Tartus vilayetlerini içine alan kıyı şeridinde yoğunudur. Dürziler en güneydeki Suveyda vilayetinde yaşamaktadır. Kürtler ise Halep vilayetinin kuzey-kuzeybatı kısmı ve Haseke vilayetinin Türkiye ile sınır olan kesiminde yoğunlaşmıştır. Şam ve Halep gibi büyük şehir merkezlerinde önemli sayıda Hıristiyan ve diğer azınlık grupları yaşamaktadır. Bu grupların muhalefete destek vermiyor ya da pasif tarafsızlık pozisyonu almaları, rejimin askeri güçlerini Sünni çoğunluğun yaşadığı bölgelere yoğunlaştırmasına imkan tanımaktadır. Coğrafi açıdan bakıldığında ayaklanma, ülkenin orta kısmı ve kuzeyin belli bir bölümü ile sınırlanmıştır. Buna söz konusu alan ile coğrafi bağlantısı bulunmayan Dara vilayeti eklenebilir. Ayaklanmanın sınırlandırılmış olması güvenlik güçlerinin mücadele alanını daraltarak Suriye’yi rahatlatmıştır.
- Suriye muhalefeti, silahları büyük oranda ülke içinden temin etmektedir. Suriye ordusundan kaçan askerler silahları ve ele geçirdikleri depolarla muhalif kampa ka-

ılmaktadır. Bunun yanı sıra ayaklanan bazı Arap aşiretleri zaten geçmişten bu yana hafif silahlara sahiptir. Son kaynak, para ile Suriye içinden ve çok sınırlı miktarda komşu ülkelerden alınan silahlardır. Dolayısıyla silahlanma olanakları kısıtlıdır. Hatta silah olsa bile mühimmat tükenmektedir. Ayrıca muhalifler sadece tüfek, makineli tüfek gibi hafif silahlara sahiptir. Top, havan topu, tank savar ya da tank gibi ağır silahlar bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra daha koordineli hareket etmelerini sağlayacak telsiz ve internet erişimi gibi iletişim araçlarına sınırlı olarak sahiptirler.

- Suriye yönetimine destek veren dış güçler arasında tam bir görüş birliği hakimdir. Her türlü siyasi, diplomatik, mali ve askeri destek koşulsuz olarak verilmektedir.
- Suriye muhalefetine destek veren dış aktörler arasında ise görüş farklılıkları bulunmaktadır. Suudi Arabistan ve Katar doğrudan muhalefete silah verilmesini savunurken diğer bir kesim bu düşünceye ülkede istikrarsızlığı daha da artıracak kaygısıyla karşı çıkmaktadır. Uluslararası meşruiyet çerçevesinde sorunu çözmek isteyen bu aktörler halen Esad sonrası kaynaklı kaygılar nedeniyle barışçıl bir çözümü zorlamaktadır. Bunun başarılabilmesi durumunda da Suriye muhalefetinin güçlenerek ülkede bir kurtarılmış bölge ilan etmesi ve sonrasında Libya tarzı bir model ile hedefe ulaşılması düşünülmektedir.
- Suriye’de devlet, özellikle kırsal alanlarda zaman zaman kontrolü kaybetmektedir. Ancak kırsal bölgede gerçekleşen otorite kayıpları rejim açısından stratejik önem taşımamaktadır. Çünkü bu bölgelerde otoritenin yeniden tesisi kolay olacaktır. Önemli olan büyük yerleşim birimlerinde kalıcı otorite kaybının yaratılabilmesidir. Bu şimdiki kadar Dara, Hama, Idlib, Deyr ez Zor, Şam’ın banliyöleri ve özellikle Humus’ta mümkün olabilirdi. Ancak rejim sırasıyla tüm bu bölgelere kapsamlı askeri operasyonlar

Suriye’de rejim değişimini savunan aktörler açısından baskı, izolasyon ve yaptırımların ötesinde daha somut ve sert dış politika seçenekleri tartışılmaya başlanmıştır. Suriye sorununun kendine has özellikleri nedeniyle hiçbir aktör doğrudan askeri müdahale seçeneğini tartışmamaktadır.

düzenleyerek kontrolü ele geçirmeyi başardı. En son direnişin merkezine dönüşen Humus’ta yer alan Babı Amr semtinin kontrolü yakın zaman önce rejime geçti. Şu anda Türkiye sınırında yer alan Idlib vilayetinde operasyonlar sürdürülmektedir. Daha önceki tecrübelerin tekrarlanması durumunda rejimin burada da kontrolü sağlayacağı düşünülebilir. Dolayısıyla hiçbir alanda bir kurtarılmış bölge ilanı kalıcı şekilde sağlanamamaktadır Bu da hem rejimden kopuşların önünü kesmekte hem de muhalefetin güvenli bir alanda örgütlenebilmesine engel olmaktadır. Ancak tabii ki rejimin bu bölgelerde kontrolü ele geçirmesi direnişi sonlandırdığı anlamına gelmemektedir. Son Babı Amr operasyonundan sonra Özgür Suriye Ordusu’nun açıkladığı üzere “taktiksel bir geri çekiliş” yaşanmaktadır.

Söz konusu faktörler neticesinde ortaya çıkan asimetric güç durumu her geçen süre zarfında Suriye yönetiminin muhaliflerin kontrolündeki bölgeleri geri almasına neden olmaktadır. Bu gerçek bizi, “Esad rejiminin, dış aktörler tarafından askeri önlemler alınmadan ya da askeri muhalefete dış destek verilmeden değişmesinin çok zor olduğu” sonucuna götürmektedir. Direnişin merkezleri sırayla düşmektedir. Dolayısıyla Suriye’de rejim değişimini savunan aktörler açısından baskı, izolasyon ve yaptırımların ötesinde daha somut ve sert dış politika seçenekleri tartışılmaya başlanmıştır. Suriye sorununun kendine has özellikleri nedeniyle hiçbir aktör doğrudan askeri müdahale seçeneğini tartışmamaktadır.

Bu çerçevede iki ana yöntem öne çıkmıştır.

a. Suriye muhalefetine silah yardımı: Bu seçenek Suudi Arabistan ve Katar tarafından savunulmaktadır. Ancak Suriye’ye karşı son derece sert söyleme sahip ABD ve Fransa dahi muhalefeti silahlandırmanın daha ağır sonuçlara neden olacağını düşünmektedir. ABD Genelkurmay Başkanı yakın zaman önce “Suriyeli muhalefetin özünü daha net şekilde anlamadan silah teslim etmek istemedikleri” ifade etmiştir. Fransa Dışişleri Bakanı Alain Juppe ise, “Suriye’deki isyancılara silah desteği vermenin sakıncalı olacağını bunun Suriye’de korkunç bir iç savaş çıkmasına sebep olabileceğini” söylemiştir. Buradaki temel kaygı içeride silahlı mücadele yürüten Suriye muhalefetinin kimlerden oluştuğunun ve siyasal hedeflerinin net olarak bilinmemesidir. Ayrıca tek bir merkezden kontrol edilen bir muhalefet de söz konusu değildir. Bu da silah verilmesi durumunda bunların nasıl kullanılacağı veya silah verilen grupların nasıl kontrol edileceği kaygısı doğurmaktadır. Dolayısıyla öncelikle iç muhalefetin daha örgütlü ve hiyerarşik bir düzen içinde örgütlenmesi gerekmektedir.

Bu durum, diğer bir askeri önlem seçeneği olan güvenli bölge tartışmalarını gündeme getirmiştir.

b. Güvenli bölge oluşturulması: Askeri tedbirler arasında şu aşamada en fazla tartışılan seçenek Suriye sınırları içinde askeri koruma sağlanacak bir güvenli bölge oluşturulmasıdır. Ancak bu adımın da meşruluğu tartışmalıdır. Böyle bir

ABD Genelkurmay Başkanı "Suriyeli muhalefetin özünü daha net şekilde anlamadan silah teslim etmek istemedikleri" ifade etmişti.

adım bir başka devletin egemenlik alanına doğrudan bir müdahale anlamına geleceği için ağır sonuçlar doğurması ihtimali yüksektir. Her şeyden önce sürecin devletler arası ve hatta bölgesel bir savaşa doğru evrilmesi riski göz önüne alınmalıdır.

Türkiye açısından böyle bir harekate meşruiyet kazandıracak gelişme ise Türkiye sınırlarına yönelik Suriyeli göçünün yüksek rakamlara ulaşması olacaktır. Başbakan Erdoğan bir "göç dalgası endişesi yaşandığını, güvenli bölge oluşturma konusunda da çalışmaların sürdüğünü, gelişmelere göre uluslararası hukuk açısından 'koruma hakkının' devreye girebileceğini" ifade etmiştir. Dolayısıyla Nisan 2012 itibarıyla 25 bine yaklaşan Suriyeli misafir sayısının daha büyük rakamlara ulaşması durumunda, Suriye sınırları

içinde bir güvenli bölge oluşturulması gündeme gelebilir.

Güvenli bölgenin oluşturulması konusunda iki soru akla gelmektedir. Bunlardan ilki, "güvenli bölgenin hedefinin ne olacağıdır." Burada da iki ayrı beklentinin olması ihtimal dahilindedir. Birincisi insani amaçlar ve yoğun göç dalgasının Türkiye'de yaratacağı sıkıntıları önleme hedefidir. Bu durumda;

- Suriye ordusunun saldırılarından kaçan insanların sığınabilecekleri güvenli bir alan oluşturulacak,
- İnsan akınının çok büyük rakamlara ulaşması durumunda Türkiye sınırları içinde çıkabilecek sosyal, güvenlik ve ekonomik sorunlar sınır ötesinde karşılanacaktır.

Ancak hedef bununla sınırlı tutulmayabilir. Güvenli bölge, siyasi ve askeri hedeflere ulaşmanın bir aracına dönüşebilir. Bu durumda güvenli bölgenin stratejik hedefi “Esad rejiminin değiştirilmesi” olacaktır. Hedef bu şekilde belirlenirse güvenli bölgenin şu taktiksel amaçlara hizmet etmesi beklenmelidir:

- Suriye ordusu, istihbaratı, üst düzey siyasetçi ve bürokratları arasından muhalif kampa geçmek istediği halde güvenlik endişesiyle rejim içinde kalmayı seçen kişilerin tercihleri etkilenebilecektir. Bu şekilde rejim içinde küçük çapta oluşan çatlak derinleştirilebilir.
- Suriye askeri muhalefeti kalıcı bir güvenli bölge oluşturmadığı için organize olamamaktadır. Muhalifler kurtarılmış bölge ilan ettikleri alanlarda kalıcı otorite sağlayamamaktadır. Güvenli bölgeye sığınacak askeri muhalefet Suriye ordusu müdahalesine maruz kalmadan örgütlenme şansına sahip olacaktır. Ayrıca askeri muhalefet daha kontrol edilebilir bir nitelik kazanacaktır. Bu durum Suriye muhalefetinin silahlandırılması yönündeki kaygıları da ortadan kaldırabilir.
- Suriye yönetiminin göstermelik değişiklikler yaparak zaman kazanma stratejisinden vazgeçerek gerçek demokratikleşmenin önünü açması sağlanabilir. Yani güvenli bölge yönetim üzerinde baskı oluşturarak Suriye’de barışçıl değişime de hizmet edebilir.
- Suriye’den Türkiye’ye yönelecek terör faaliyetleri engellenebilir.

Güvenli bölgenin oluşturulması konusunda akla gelen ikinci soru ise “güvenli bölgenin nerede kurulacağıdır.”

Güvenli bölgenin, 910 kilometre uzunluktaki Türkiye – Suriye sınır hattı üzerinde 5 ile 25 kilometre arasında değişen bir derinlikte kurulması beklenebilir. Ancak 910 kilometrenin tamamını kapsayan bir hatta güvenli bölge oluşturulması kontrol edilebilirlik, güvenlik ve maliyet açısından sıkıntılar doğuracaktır. Dolayısıyla yukarıda

sıralanan hedefleri gerçekleştirmeye imkan sağlayacak ve Türkiye açısından en az riskli bölgelerde güvenli bölge oluşturulması muhtemelen tercih edilecektir.

Bu alanın tespiti için dikkate alınacak unsurlar şu şekilde olabilir:

- Güvenli bölge kurulması düşünülen alanlarda yaşayan nüfusun etnik, dinsel, mezhepsel dağılımı.
- Yerel unsurların Suriye rejimi ve muhalefeti ile ilişkisi, ayaklanma hareketine bakışları.
- Yerel halkın Türkiye’ye bakışı ve bir güvenli bölge oluşumuna nasıl yaklaşacağı.
- Bölgede Türkiye açısından güvenlik tehdidi oluşturabilecek devlet dışı güçlerin varlığı.
- Bölgenin coğrafi durumu.

2. Güvenli Bölge Kurulması Planlanan Hattın Genel Görünümü

Bu kısımda 910 kilometrelik Türkiye – Suriye sınır hattı yukarıda sıralanan faktörler açısından değerlendirilecektir.

a. Lazkiye Vilayeti – Türkiye Sınır Hattı

Hatay’ın Yayladağı ilçesinin oluşturduğu sınır hattının Suriye tarafında Lazkiye vilayeti bulunmaktadır. Akdeniz kıyısından başlayarak yaklaşık 70 kilometrelik derinliğe sahip bu vilayetin sınıra yakın bölgelerinde çoğunlukla Bayır-Bucak Türkmenleri olarak da bilinen Lazkiye Türkmenleri yaşamaktadır. Bu köylerle iç içe şekilde Nusayri köyleri bulunmaktadır. Biraz daha iç kısımlarda Sünni Arap köyleri bulunmaktadır. Buradaki Sünni Arap/Türkmenler ile Nusayriler arasında karşılıklı şüphe söz konusudur.

Sınır bölgesindeki Bayır-Bucak Türkmenleri muhalif kampta yer almasına rağmen rejimin güçlü olduğu ve Nusayri çoğunluğun yaşadığı Lazkiye

Güvenli bölgenin, 910 kilometre uzunluktaki Türkiye – Suriye sınırı üzerinde 5 ile 25 kilometre arasında değişen bir derinlikte kurulması beklenebilir.

vilayetinde yaşıyor olmaları nedeniyle ayaklanma hareketine geniş katılım sağlamamıştır. Sınır hattında Türkmenlerin yaşıyor olması itibarıyla olası bir güvenli bölge kurulması açısından az riskli bir bölge gözükmekle birlikte rejimin en güçlü olduğu ve kendisi açısından stratejik öneme sahip bir vilayet olması açısından risklidir. Ayrıca Türkmen köyleri ile iç içe geçmiş Nusayri köyleri de sınır hattında yer almaktadır. Bu topluluğun güvenli bölgeye karşı çıkacak olması nedeniyle güvenli bölgenin saldırıya açık olması beklenmelidir.

Askeri kontrol açısından coğrafi koşullar çok uygun değildir. Ormanlık ve dağlık alanların fazla olduğu bir bölgedir. Geçmiş dönemlerde Amanos'un devamı olan bu dağlarda PKK'nın kampları bulunmaktaydı. Şu anda PKK varlığı olmamasına rağmen sızmaya müsait bir bölgedir.

Bu dezavantajlarının yanı sıra güvenli bölgenin denize çıkışını sağlayacak olması açısından stratejik öneme sahiptir. Suriye muhalefetine her türlü yardımın kontrolsüz şekilde aktarılması için deniz yolunun kullanılmasına imkan tanıyacaktır. Bu çıkış Suriye muhalefetine başarısı için önemlidir. Ancak deniz bağlantısının yapılması Suriye muhalefetine ve güvenli bölgenin Türkiye kontrolünden çıkarak diğer aktörlerin kontrolüne geçmesi sonucunu da doğurabilir.

Bölgedeki Nusayri ve Sünni Arap/Türkmenler arasında rejimin düşmesi durumunda çatışma çıkma ihtimali yüksektir. Bu sınır hattının güvenli bölgeye dahil edilmesinin bir diğer avantajı Nusayri ve Sünniler arasındaki olası çatışmaların engellenebilecek olmasıdır.

b. Idlib Vilayeti – Türkiye Sınır Hattı

Hatay'ın Altınözü ve Reyhanlı ilçelerinin tam karşısında Idlib vilayeti bulunmaktadır. Vilayet nüfusunun büyük çoğunluğu Sünni Araplardan oluşmaktadır. Bunun yanı sıra az sayıda Türkmen yaşamaktadır. Buradaki sınır hattında Cisir el Şukur, Eriha, Salkin, Harim, Khirbat Sarjablı gibi yerleşim yerleri mevcuttur. Vilayet halkının neredeyse tamamı muhalif kampta yer almaktadır. Muhalefetin en güçlü olduğu vilayetlerden biri olması açısından nispeten güvenli bir bölge olarak değerlendirilebilir. Sınır hattında yaşayan Sünni Arap nüfus güvenli bölgenin kurulmasına olumlu yaklaşacaktır. Idlib sınır hattı Lazkiye'ye oranla biraz daha az ormanlık ve dağlıktır. Bu nedenle nispeten askeri açıdan kontrol edilebilir bir alandır. Ayrıca Suriye askeri muhalefetine daha rahat örgütlenmesi açısından geniş imkanlar sunabilir.

c. Halep Vilayeti – Türkiye Sınır Hattı

Hatay'ın Kumlu, Kırıkhan ve Hasa ilçeleri ile başlayıp, Gaziantep (arada Kilis) ile devam edip Şanlıurfa'nın Güneybatı ucunu içine alan sınır hattının karşısında Halep vilayeti yer almaktadır. Halep vilayeti genelinde büyük çoğunluğu Sünni Araplar olmak üzere, Hıristiyanlar, Kürtler, Türkmenler, Ermeniler ve Nusayriiler yaşamaktadır. Bu grupların ayaklanma hareketine bakışları şu şekildedir. Sünni Araplar, diğer vilayetlerde ayaklanmanın önderliğini yapan grup olmasına rağmen Halep'te hareketlenmeleri daha çok kırsal kesimle sınırlı kalmıştır. Hıristiyanlar ve Ermeniler, Suriye genelinde olduğu gibi rejimi desteklemekte ya da tarafsız kalmaktadır. Türkmenlerin büyük bir çoğunluğu ayaklanmayı des-

Halep vilayeti genelinde Sünni Araplar, diğer vilayetlerde ayaklanmanın önderliğini yapan grup olmasına rağmen Halep'te hareketlenmeleri daha çok kırsal kesimle sınırlı kalmıştır.

teklemektedir. Kürtlerin ayaklanmaya katılımı etkisiz boyuttur.

Halep vilayeti – Türkiye sınır hattında Meydan İkbiz, Katma, Azaz, Mera, Çoban Bey (Javban Bayk), Çörtten Höyük (Tchoretne), Cerablus, Ayn Al Arap gibi yerleşim birimleri yer almaktadır. Bu yerleşim yerlerinde ise Arap, Kürt ve Türkmenler yaşamaktadır. Güvenli bölge, bu hatta yaşayan Sünni Arap ve Türkmen nüfus tarafından olumlu karşılanacaktır. Sünni Arap ve Türkmenlerin yaşadığı yerlerin birçoğunda muhalifler kontrolü zaman zaman ele geçirmektedir.

Idlib vilayeti sınırı, Meydan İkbiz ve Azaz'dan oluşan üçgen; yerel halkın güvenli bölgeye sıcak bakmayacak oluşu ve PKK'nın bu üçgen içinde etkili bir güç olması nedeniyle riskli bir bölgedir. Ayrıca bu bölge nispeten ormanlık ve dağlık bir bölge olduğu için de kontrolü zordur. Bu bölgede yaşayan Kürt halkı ya muhalefete destek vermemekte ya da vermek istese de PKK baskısı nedeniyle aktif katılım sağlayamamaktadır. Halep vilayetinin kuzeybatı kesiminde yer alan Afrin ve kırsalında Kürt nüfus çoğunluktur. Kürt nüfus güvenli bölgeyi bir tehdit olarak algılayacaktır. Ayrıca Meydan İkbiz ve Azaz arasında kalan üçgende PKK'nın etkinliği söz konusudur. Güvenli bölgenin burayı içermesi, saldırıya açık olması açısından risk, PKK'nın etkinliğinin kırılması açısından fırsat olarak değerlendirilebilir.

Mürşitpınar sınır kapısının tam karşısında sınırda bulunan Ayn al Arab bölgesinde 75.000'i merkezde olmak üzere toplam 200,000 civarı nüfus yaşamaktadır. Afrin'de ise 80,000'i merkezde olmak üzere toplamda 350,000 civarı nüfus bulunmaktadır. Çoğunluğu Kürt olan Afrin'de Yezidiler ve Sünni Araplar da yer almaktadır.

Halep Vilayeti – Türkiye sınır hattı boyunca en güvenli bölge Azaz ve Cerablus arasında kalan yerdir. Bu bölge coğrafyasının düz oluşu (bu faktör askeri açıdan dezavantaj da olabilir), nüfusunun çoğunluğunun Sünni Arap ve Türkmen oluşu ve Suriye muhalefetinin güçlü olması nedeniyle avantajlıdır. Ayrıca Halep vilayeti, nüfus yoğunluğu olan bölgelere yakın oluşu, ülkenin orta kısmında yer alıyor olması itibarıyla kitlesel göç hareketlerinde daha kolay ulaşılabilir bir alandır. Ancak askeri muhalefetin örgütlenmesi açısından uygun coğrafi koşullara sahip değildir.

Azaz ve Cerablus arası bölgenin demografik durumu ise şu şekildedir. Azaz, çoğunluğu Sünni Arap ve az sayıda da Türkmen'in yaşadığı bir yerleşim yeridir. Mera'da yine çoğunluğu Sünni Arap ve az sayıda Türkmen yaşamaktadır. Tel Refat'ta Sünni Arap yerleşimi vardır. Aralarda kalan bölgelerde genellikle Türkmen köyleri yer almaktadır. Türkmen Çörttenhöyük (Tchoretne)'ten sonra Sünni Arap ve Türkmenlerin yaşadığı Kando-ra (Gavureli) gelmektedir. Son olarak Cerablus'ta ise Sünni Arap ve Türkmenler yaşamaktadır. Bu bölgedeki Sünni Arap ve Türkmenler muhalif kampa daha yakındır. Azaz ve Çörttenhöyük'e kadar olan birçok yerleşim yerinde kontrol muhaliflerin elindedir. Cerablus'ta çok fazla muhalif olay yaşanmamakla birlikte halkın geneli muhalefeti desteklemektedir. Cerablus'tan Ayn al Arab'a kadar olan hatta ise Kürt ve Sünni Arap köyleri yer almaktadır.

d. Rakka Vilayeti – Türkiye Sınır Hattı

Şanlıurfa'nın Akçakale ilçesinin tamamı ve Haran ilçesinin bir kısmının karşısında Rakka vilayeti yer almaktadır. Bu hat boyunca Tel Abayad

(Türkmen, Sünni Arap ve Kürtler yaklaşık aynı orandadır), Saluk (Türkmen ve Sünni Arap) gibi yerleşim yerleri mevcuttur. Rakka vilayetinin genelinde ve sınır hattı boyunca Sünni Araplar yaşamaktadır. Rakka Arapları arasında aşiret yapısı güçlüdür. Bazı aşiretler ayaklanmayı desteklerken bazıları rejimle birlikte hareket etmeyi seçmiştir. Güvenli bölgenin bu alanı kapsamaması durumunda aşiretlerin pozisyonunda değişim ortaya çıkabilir. Bu bölgeyi güvenlik açısından yüksek riskli olarak değerlendirmek mümkün değildir. Vilayetin Batı sınırında Kürt nüfus bulunmaktadır. Geri kalanı hattın tamamı Sünni Arap ve az sayıda Türkmen'den oluşmaktadır. Kürtler arasında PKK etkisi bu bölgede zayıftır. Sünni Araplar ve Türkmenler muhalif kampta yer alırken Kürtler olaylara fazla katılmamaktadır.

Bu sınır hattının kontrolü düz alan olması itibarıyla kolaydır. Ancak ülkenin diğer vilayetlerinde yaşayan insanların bu bölgeye ulaşımı zordur. Bu açıdan burada kurulacak bir güvenli bölge istenen çapta fayda sağlamayabilir. Diğer vilayetlerden Rakka vilayetinin kuzeyine ulaşmak için Fırat Nehri'nin geçilmesi gerekmektedir. Nehir üzerindeki geçiş noktaları sınırlı sayıdadır. Bu nedenle halkın kuzey bölgeye ulaşımı, hem uzak oluşu hem de nehir geçişi nedeniyle zor olacaktır.

e. Haseke Vilayeti – Türkiye Sınır Hattı

Şanlıurfa'nın Ceylanpınar ilçesinden başlayarak Mardin'in tamamı ve yaklaşık Şırnak'ın Silopi ilçesine kadar olan sınır hattının karşısında Haseke vilayeti yer almaktadır. Haseke vilayetinin genelinde; çoğunluğu Sünni Arap aşiretler olmak üzere, Kürtler, Hıristiyanlar ve Ermeniler yaşamaktadır. Sınır hattında Ras Al Ayn (Kürtler, Sünni Araplar, Yezidiler ve Çeçenlerden oluşan 50 bin civarı nüfus), Tel Tamır (Tamamına yakını Kürt nüfus) Aş Şafih, Aradah Kabirah, Tal Aylun, Darbasiyeh (Çoğunluğu Kürtlerden oluşan 100 bin civarı nüfus), Amudah (Kürtler ve Yezidilerden oluşan 100-150 bin arası nüfus), Kamışlı (nüfusun yaklaşık %70'ini Kürtler oluşturmaktadır. Kürtler merkezde çoğunluktur. %20'sini Sünni Araplar oluşturmaktadır. Araplar kırsalda çoğunluktur. Kamışlı nüfusunun %10'nunu

ise Hıristiyanlar oluşturmaktadır. Toplamda 300 bin civarı nüfus yaşamaktadır), Kubur al Bid, Al Kantaniyeh (Kürt, Süryani, Sünni Arap, Yezidi ve Ermenilerden oluşan 100 bin civarı nüfus), Al Malikiye (Sünni Araplar, Kürtler ve Hıristiyanlardan oluşan 150 bin civarı nüfus), Ayn Divar (Tamamına yakını Kürt nüfus) isimli yerleşim birimleri yer almaktadır.

Sınır hattı üzerinde Kürt nüfus çoğunluk oluşturmaktadır. Bu bölgede yaşayan Kürtler güvenli bölge açısından olumsuz bir yaklaşıma sahiptir. Kürtlerin bir kısmı rejime muhalefet etmekle birlikte Türkiye'nin içinde olacağı bir güvenli bölge oluşumuna karşı çıkmaktadır. Kürtlerin diğer bir kısmı ise PYD'yi desteklemekte ve muhalif gösterilere katılmamaktadır. Malikiye dışındaki Kürt yerleşim yerlerinde PYD'nin etkinliği söz konusudur. Söz konusu yerleşim yerlerinin merkezlerinde Kürtler çoğunluk olmakla beraber kırsalda Arap aşiretler çoğunluktur. En başta gelen aşiretler Cubur ve Şamar aşiretleridir. Buradaki Sünni Araplar sonradan göç ettirilmiştir. Dolayısıyla olası bir otorite boşluğunda Kürtler ve Araplar arasında çatışma çıkması ihtimali olan bir bölgedir.

Haseke'deki Kürtler üzerinde etkinlik kurmak açısından PKK ile Mesut Barzani liderliğindeki KDP'nin rekabet ettiği bilinmektedir. KDP, Türkiye'nin bölgeye girerek PKK etkinliğine son verilmesini destekleyebilir. Aynı şekilde Türkiye de güvenli bölgeye Haseke vilayeti sınır hattını dahil ederse muhtemelen bu alanı Mesut Barzani'nin kontrolüne vermek isteyecektir. Ancak bu durum Türkiye'nin kendi eliyle yeni bir Kuzey Irak yaratması anlamına gelebilir. Bu bölgede esasen Kürtler ve Araplar arasında zaten bir denge mevcuttur. Vilayetin genelinde Sünni Araplar çoğunluktur. Sınır hattında yer alan yerleşim birimleri merkezlerinde Kürtler çoğunluktur. Sınır hattının kırsalında ise Sünni Arap aşiretler yaşamaktadır. Buradaki Arap – Kürt dengesinin sürmesi Haseke'deki istikrarın korunması açısından daha uygun olabilir. Güvenli bölgenin kurulması, sınır hattındaki dengeyi değiştirerek ülke genelinde Sünni Arapların Türkiye'ye olan bakışını olumsuz etkileyebilir.

3. Olası Güvenli Bölge Hatları

a. En güvenli hat

Avantajlar

- Yerel halk kaynaklı tehdit en az seviyededir.
- Geneli düzlük alan olduğu için Suriyeli sivilin barınmasına uygun koşullara sahiptir.
- Askeri operasyonun maliyeti daha düşük olacaktır.
- Suriye rejimi açısından kritik öneme sahip Lazkiye'yi içermemesi, güvenli bölgeye Suriye ordusu saldırı tehdidinin daha az seviyede olduğu söylenebilir. (Ancak bu riskin her halükarda var olduğunu belirtmek gerekir.)
- Güvenli bölge; önde gelen ayaklanma merkezlerine yakın olduğu için Suriyeli sivilin ulaşımı açısından daha uygundur.

Riskler

- Bu hattın, Lazkiye vilayetini içermediği için denize çıkışı olmayacaktır.
- Sünni – Nusayri ve Arap – Kürt – Türkmen çatışması ihtimali yüksek bölgeleri içermediği için olası mezhepsel ve etnik çatışmaları önleme işlevi güçlü olmayacaktır.
- Rakka vilayet sınırı güvenli olmakla birlikte Suriye halkının ulaşımı açısından zor bir konumdadır. Rakka'da kurulacak bölgeden istenen fayda sağlanamayabilir.

- PKK'nın etkin olduğu alanları içermediği için örgütün gücünün kırılması işlevi olmayacaktır.

b. En riskli hat

Avantajlar

- Güvenli bölgenin denize çıkışı olacaktır. Böylece Suriye muhalefetine ve sivillere yardım daha kolay ulaştırılacaktır.
- Sünni – Nusayri ve Kürt – Arap – Türkmen olası çatışma alanlarını içerdiği için etnik-mezhepsel çatışmaları engelleme rolü üstlenebilir.
- PKK'nın etkin olduğu bölgeleri içerdiği için örgütün etkisini kırma şansı doğabilir.

Riskler

- Yerel halk kaynaklı tehdit en üst seviyededir.
- Rejimi destekleyen halkın yanı sıra rejimle beraber hareket eden Şebiha ve PKK gibi silahlı gruplar bu bölgelerde daha etkilidir.
- Lazkiye'de Nusayrilerin yaşadığı yerleşim birimlerine yakın olması itibarıyla saldırıya açıktır.
- Esad rejimi açısından Lazkiye vilayeti kritik öneme sahiptir. Rejim açısından son seçenek olarak Lazkiye ve Tartus'u içeren bir Nusayri Devleti kurulması senaryoları gündemdedir. Dolayısıyla kendi hayati çıkar alanına müda-

haleye Suriye ordusundan yanıt gelme ihtimali diğer bölgelere göre daha yüksektir.

- Önemli bir bölümü dağlık ve ormanlık alan olduğu için askeri kontrolü daha zordur.
- Deniz bağlantısı, Suriye muhalefetinin ve güvenli bölgenin Türkiye kontrolünden çıkarak diğer aktörlerin kontrolüne geçmesi sonucunu doğurabilir.

c. Az risk maksimum fayda

Avantajlar

- Güvenli bölgenin denize çıkışı olacaktır. Böylece Suriye muhalefetine ve sivillere yardım daha kolay ulaştırılacaktır.
- Sünni – Nusayri olası çatışma alanlarını içerdikleri için etnik-mezhepsel çatışmaları engelleme rolü üstlenebilir.
- Lazkiye vilayeti dışında yerel halk kaynaklı tehdit düşük seviyededir.
- Lazkiye ve İdlib vilayetleri hariç geneli düzlük alan olduğu için Suriyeli sivillerin barınmasına uygun koşullara sahiptir.
- Güvenli bölge; önde gelen ayaklanma merkezlerine yakın olduğu için Suriyeli sivillerin ulaşımı açısından uygundur. Özellikle Halep sınır hattı düz olması itibarıyla insani amaçların karşılanması ve sivillerin barındırılması açısından daha uygundur. Ayrıca örgütlü muhalefetin güçlü olduğu bölgelere de yakın

olduğu için söz konusu gruplara koruma sağlanabilir.

- Lazkiye ve İdlib hattı, dağlık ve ormanlık alan olduğu için askeri muhalefetin rahat örgütlenmesine imkan sağlayabilir.

Riskler

- Lazkiye’de Nusayriilerin yaşadığı yerleşim birimlerini hem içermesi ve hem de yakın olması itibarıyla saldırıya açıktır.
- Esad rejimi açısından Lazkiye vilayeti kritik öneme sahiptir. En son seçenek olarak Lazkiye ve Tartus’u içeren bir Nusayri Devleti senaryoları dahi gündemdedir. Dolayısıyla kendi hayati çıkar alanına müdahaleye Suriye ordusundan yanıt gelme ihtimali diğer bölgelere göre daha yüksektir.
- Deniz bağlantısı, Suriye muhalefetinin ve güvenli bölgenin Türkiye kontrolünden çıkarak diğer aktörlerin kontrolüne geçmesi sonucunu doğurabilir.

Sonuç

Suriye içinde oluşturulacak güvenli bölgenin çok dar bir alanda kurulması, hem insani barınma hem de askeri korumasının sağlanması açısından sıkıntı doğurabilir. Bu nedenle güvenli bölge oluşturulacaksa en azından 20 kilometrelik bir derinliğe sahip olması gerekir. Ancak bu bölgenin Suriye içindeki sınırı düz bir hat olmayacaktır. Coğrafi koşullar ve yerleşim birimleri dikkate alınarak sınır Suriye içine ya da Türkiye tarafına daha yakın bölgelere çekilebilir. Bu bölgeye doğal olarak karadan ve havadan askeri koruma sağlanması gerekecektir. Bu bölge her şeyden önce Suriye ordusunun operasyonlarından kaçan Suriyeli sivillerin Türkiye topraklarına girmeden karşılanması ve güvenlik riski altında olmadan barınmalarına hizmet edecektir. Türkiye böylece büyük göç dalgalarının yaratacağı, ekonomik ve sosyal problemlerin önüne geçmeye çalışacaktır. Güvenli bölgenin kuruluşunun nihai amacının ne olacağına ilişkin sorunun yanıtı, güvenli bölgenin nerelerde ve nasıl oluşturulacağına da ışık tutacaktır.